

DERS KİTABI DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI TEXTBOOK EVALUATION APPROACHES

*Mustafa CANER**
*Berker KURT***

Özet

Ders kitabı inceleme ve değerlendirme uzun yıllardır farklı ülkelerdeki araştırmacıların ilgisini çekmiş ve bu bağlamda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ulaşılabilen alan yazında ders kitabı değerlendiren Türkiye kaynaklı çalışmaların büyük bir çoğunluğunun kuramsal bir çerçeve bağlamında yapılmadığı, çalışmalarda genellikle doküman ve içerik analizi yöntemiyle ders kitaplarının incelendiği, bazı çalışmalarda ise araştırmacılar tarafından geliştirilen bir kontrol listesi kullanılarak öğretmen, öğrenci veya veli görüşleri çerçevesinde ders kitaplarının değerlendirildiği görülmüştür. Ders kitabı değerlendirme ve inceleme çalışmaları kuramsal bir çerçeve ışığında yapılmadığı durumlarda yapılan değerlendirmenin etkililiği ve güvenilirliğini zayıf kalacaktır. Bu bağlamda, bu çalışmada alan yazında ders kitabı inceleme ve değerlendirme sürecinde temel alınan başlıca yaklaşımlar ayrıntılı bir şekilde ele alınarak bu özel alana ilgi duyan araştırmacılara ve eğitim öğretim sürecinde kullanılacak ders kitabına ilişkin karar verecek olan öğretmen ve kurumlara ders kitabı inceleme ve değerlendirme yaklaşımları hakkında bilgi sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı değerlendirme, ders kitabı, materyal değerlendirme.

Abstract

The textbook evaluation has appealed to the interests of the researchers in various contexts, and numerous studies have been conducted on this specific issue. The review of available literature on textbook evaluation, especially the ones held in the Turkish context, revealed that most of the studies did not follow a theoretical framework for their textbook evaluations. Additionally, it is observed that some studies were conducted employing document and content analysis techniques without a robust conceptual framework, or they have evaluated the textbooks through the views of teachers, students, and parents using a checklist developed by researchers for textbook evaluation. It is a fact that evaluating the textbooks without a theoretical framework might violate the reliability and validity of the reached decisions. Thus,

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, mcaner@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5741-5037>

** Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, berkerakdeniz@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4788-0909>

the present paper intends to review the frequently employed textbook evaluation approaches in the literature and provide some background knowledge to its readers, especially to the teachers, researchers, and pre-service teachers who are interested in the textbook evaluation approaches.

Keywords: Textbook evaluation, textbook, material evaluation.

Giriş

Öğretim programları, mevcut durumda sınırsız olan bilgiyi ve buna bağlı uygulamaları eğitim öğretim faaliyetleri çerçevesinde sınırlandıran; geçerli ve gerekli bilginin hedef kitleye neden, ne zaman, ne kadar ve nasıl aktarılması gerektiğini, hedef kitleden beklenen davranış değişikliklerinin neler olduğunu ortaya koyan genel bir yapıdır.

Öğretim programlarının yansıtıcısı ve en temel uygulama aracı olan ders kitapları bu yönüyle eğitim öğretim sürecinin merkezi birimidir. Kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, değer ve kültürün bulunduğu temel kaynaktır. Ders kitapları gerek öğrenenler gerekse öğretmenler için sadece sınıf içinde değil aynı zamanda sınıf dışında da kullanılan başlıca kaynak ve öğretim araçlarından birisidir. Çünkü iyi hazırlanmış bir ders kitabı öğrenenler için iyi bir öğrenme, öğretmenler için de etkili bir öğretme kaynağıdır. Ders kitapları, içerik açısından derslerin öğretim programları ile ilişkili olması, her anlamda tarafların beklentilerini karşılama, dersin genel ve özel amaçlarına yönelik olmasının yanı sıra ülkenin millî eğitim politikalarına uygun bir şekilde hazırlanması ve böylece etkili bir öğrenme ve öğretme sürecinin gerçekleşebilmesi için eşsiz bir araçtır. Dil dersleri bağlamında ele alındığında ise ders kitapları sınıfa dil girdisi sağlayan önemli bir kaynaktır (Richards, 2007). Alan yazında geçen tanımlardan birine göre, ders kitabı formel eğitim bağlamında herhangi bir konu için önemli bir bilgi kaynağı ve öğrenme-öğretme süreci için de etkili bir araçtır (Graves, 2000, s.175). Bir başka tanımda ise Garinger (2002) ders kitaplarını öğretmenler için bir temel kaynak, sınıf içi etkinlikler için bir ilham kaynağı, destekleyici materyal kaynağı ve hatta öğretim programının kendisi olarak tanımlar. Brammer'in (1967) tanımına göre ders kitabı, bir konuda genel kabul görmüş ilkelerin sergilendiği, öncelikle sınıf veya öğrenci-kitap-öğretmen etkileşimi için tasarlanmış temel araçtır (Akt. Laspina, 2009, s. 28). Oğuzkan'a (1993) göre ders kitabı, belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır. Ders kitaplarını sosyolojik olarak değerlendiren Kalmus'a (2004) göre ders kitapları genç kuşağa bilgi ve değerleri iletmek ve sosyal düzenin devamını, üretimini veya dönüşümünü sağlamak için kullanılan sosyalleşme araçlarıdır. Kılıç ve Seven (2006) ise ders kitabını programın hedef ve davranışlarının

gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun araç olarak tanımlamıştır. Ülper ve Yalınkılıç (2010) ise ders kitaplarını, öğretim ortamlarında öğretim etkinliğini gerçekleştirebilmek için son derece gerekli ve önemli bir eğitim öğretim aracı olarak ifade etmiştir.

Ders kitaplarının hem formel hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu belirten Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı'ya (2011) göre ders kitapları öğretme öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Ders kitaplarına işlevsel olarak yaklaşan Erbaş, Alacacı ve Bulut (2012) ders kitaplarının öğretim programlarındaki konu ve kavramların öğretmenler tarafından anlaşılmasında ve tasarlanan müfredatın hayata geçirilmesinde önemli bir araç olduğunu dile getirmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (MEB, 2016) ise ders kitabı, Kurulca (Talim ve Terbiye Kurulu), örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitabı ifade etmektedir.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ders kitabı, belli bir öğretim programına bağlı olarak hazırlanan, öğretmen-içerik-öğrenci arasındaki doğru ve gerekli bilgi, beceri ve/ya değer alışverişini sağlayan en temel ders aracıdır.

Ders Kitapları Neden Önemlidir?

Ders kitabı, öğrenme fonksiyonlarını yerine getiren öğrenme araçları arasında en önemlisi olmasına rağmen bu araçlar arasında en az organize olandır (Vartanian, 1962). Elbette ki hiçbir ders kitabı bir sınıfın ihtiyaçlarını tamamen karşılayamaz. Kurumsal olanaklar ve diğer öğrenme araçlarıyla ders kitabının eksiklikleri tamamlanmak istenecektir (Harwood, 2014). Sonuçta öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda öğrenme aracının gerekliliğine karar veren veya öğrenme araçlarının odağını oluşturan da ders kitaplarıdır.

Ders kitaplarını eğitim ve öğretim sürecindeki en önemli öğelerden biri olarak gören Hutchinson ve Torres (1994, s. 315) uygun bir ders kitabı olmadığında öğretimin büyük bir kısmının eksik kalacağını vurgular. Öğretmenlere izleyecekleri bir yol haritasını da sunan ders kitapları, tüm dünyada eğitimcilerin derslerinde kullandıkları başlıca öğretim aracıdır. Ders kitapları sadece içerikleriyle bilginin aktarılmasına değil aynı zamanda bireylerin eğitim öğretim sürecinde edinmeleri beklenen birtakım davranış ve değerlerin de kazandırılmasında oynadığı etkin rol ile öğrenme-öğretme sürecinin önemli unsurlarından birisidir. Richard'a (1993) göre ders kitapları sadece bir ders materyali olmaktan öte mesleğe yeni başlayan öğretmenler için de iyi bir eğitim kaynağıdır. Benzer şekilde Garinger (2001) de, ders

kitaplarında yer alan öğretim etkinliklerinin öğretmenlerin derse hazırlık zamanını azaltarak onları rahatlattığını, öğrencilerin derslerdeki ilerlemelerini kanıtlayacak en önemli veriyi sağladığını ve böylece dış paydaşlara karşı öğretmenlerin üzerlerindeki baskının da azalmasına yardımcı olduğunu vurgular. Öğretmenler izledikleri öğretim programlarında düzenleyecekleri etkinlikler için de ders kitaplarını bir rehber olarak kullanabilirler. Hall'a (2001) göre ders kitapları gibi öğretim araçları ve onların sınıflarda etkili kullanılması sadece öğrenenlerin değil aynı zamanda öğretmenlerin de bireysel gelişimine katkı sağlar. Çünkü ders kitapları öğretmenlere dersin işlenişi ve konu akışı için bir yön çizer ve bir bakıma dersin nasıl işlenmesi gerektiği konusunda onlara yardımcı olur (McGrath, 2002). Bir başka ifadeyle, ders kitapları öğretmenlerin sınıflarında öğretecekleri konuların etkili bir şekilde öğrencilere aktarılmasına katkı sağlarken öğrencilere de kendi öğrenmelerini düzenlemeleri ve neleri öğrenip öğrenmediklerini takip edebilmeleri, dolayısıyla da öğrenen özerkliği kazanabilmeleri için rehberlik eder.

Ders kitapları neden önemlidir? sorusunu daha anlaşılır kılmak adına kısaca şöyle maddelendirmek mümkündür:

- Ders kitapları doğru bilginin kaynağıdır. Bu açıdan aynı konuyu işleyen farklı türdeki bir kitabın içindeki bilgiden ziyade tercih edilen ders kitabı olacaktır.

- Ders kitapları, bilgi ve becerinin sınıf seviyelerine göre ele alındığı kaynaklardır. Herhangi bir seviye için hazırlanan bir ders kitabının o seviyedeki öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve psikomotor gelişimlerine uygun olduğu varsayılır.

- Ders kitapları eğitiminde fırsat eşitliğini sağlar. Öğrencilerin eğitim ortamları, imkanları ile derslere giren öğretmenlerinin bilgi, beceri ve tecrübe farklılıkları, öğrencileri avantajlı veya dezavantajlı bir konuma getirebilir.

- Ders kitapları öğrenmeyi bireyselleştirir. Kitap her öğrencinin kendi hızına göre çalışabilmesini sağlar. Bireysel olarak, her öğrencinin ilgi, zekâ düzeyi ve öğrenme hızı birbirinden farklıdır. Kitap ile öğrenciler değişik ortam ve zaman diliminde kendi özellik ve hızlarına göre kitapları okuyup anlayabilirler (Ceylan ve Yiğit, 2005, s. 19). Ders kitapları öğrenciye öğrenmeyi bireyselleştirme imkânı sunarken öğretmene de gücünü daha iyi kullanma fırsatı verir (Yaylı, 2014, s. 22).

Ders Kitabı Değerlendirme

Ders kitaplarının öğrenme öğretme sürecindeki rolü ve yadsınmaz işlevi göz önüne alındığında derslerde kullanılacak kitabın seçimi ve hakkında

bir karar verme hem öğretmenler hem de eğitim öğretim sürecindeki diğer paydaşlar için oldukça önemli bir olgudur. Ders kitabı değerlendirmeyi öğretim araç gereçlerinin değerlendirmesinin bir parçası olarak ele alan Tomlinson (2001) ders materyali değerlendirmeye 90'lı yıllarda bu konulara özel kaynak kitaplar yayınlanıncaya kadar gereken önemin verilmediğini vurgular. Benzer şekilde Khodadady ve Shayesteh (2016) de öğretim ve ders kitabı arasındaki ilişkinin incelenmesine odaklanan çalışmaların son zamanlarda ortaya çıktığını öne sürse de ders kitabı inceleme ve değerlendirme, eğitim alanında kitapların kullanılmaya başlamasıyla birlikte yapılagelmiştir. Dolayısıyla da ders kitaplarının bir öğretim aracı olarak kullanılmaya başlandığı ilk günlerden itibaren ders kitaplarının değerlendirilmesi ve incelenmesi öğretmenler için olduğu kadar ders kitabı hazırlayan kişiler ve yayınevleri için de titizlikle ele alınması gereken bir süreç olmuştur. Ellis'e (1997) göre öğretmenler, öğretim hedefleri ve öğrencilerinin beklentilerini karşılayabilecek uygunlukta olup olmadıkları bakımından ders kitaplarını değerlendirmekle yükümlüdürler. Bu yükümlülük yerine getirilirken unutulmamalıdır ki "mükemmel ders kitabı henüz yazılmamış olandır ancak öğrenciler ve öğretmenler için en iyi ders kitabının belirlenmesi mümkündür" (Grant, 1987, s. 118), bunun yolu da sistematik bir yöntem ile amaca uygun bir değerlendirme yaklaşımı izleyerek ders kitaplarını değerlendirmekten geçer.

Derslerde kullanılacak ders kitabının yeterince etkili ve dersin amacına ya da öğrencilerin seviyesine uygun olup olmadığına karar verebilmek için hâlihazırda var olan kitapların incelenmesi, değerlendirilmesi ve bu doğrultuda bir karar verilmesi gerekir. McGrath'a (2001) göre ders kitabı değerlendirme, aradığınız bir şeyin orada olup olmadığını ortaya çıkaran bir keşiftir. Eğitimsel bir yargıya varma süreci olarak da kabul edilen ders kitabı değerlendirmeyi Cunningsworth (1995) eğitimcilerin kullandıkları ya da kullanacakları ders kitaplarının zayıf ve güçlü yanlarını belirleme için yapılan bir keşif olarak tanımlar. Benzer şekilde Hutchinson ve Waters (1987, s. 96) değerlendirmeyi "bir şeyin belli bir amaca uygunluğuna karar verme" olarak tanımlarken, Rea-Dickins ve Germaine (1994, s. 4) öğrenme ve öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlar. Awasthi (2006) ve Gabrielatos (2004) ise ders kitaplarını öğretmenlerin sürekli ellerinin altında bulunması gereken bir kutsal kitap gibi olduğunu, ders kitabını baştan sona tamamlayan öğretmenlerin öğretim programlarını da tamamladıklarını iddia ederler.

Ders kitabı değerlendirme, öncelikle programın ve dersin hedefleri doğrultusunda uygun bir kitap seçme, seçilen kitabın derslerde kullanılması sırasında herhangi bir uyarılma yapıp yapılmayacağına ve daha sonra aynı

kitabın tekrar kullanılıp kullanılmayacağına karar verme gibi birçok yönden eğitimcilerin sıklıkla başvurdukları bir işlemdir.

Ders kitabı inceleme ve değerlendirme, amaç ve kapsamına bağlı olarak farklı yöntemlerin kullanıldığı özgün bir çalışma alanıdır. Alan yazın incelendiğinde ders kitabı değerlendiren çalışmalar olsa da yapılan çalışmalarda ders kitabı inceleme ve değerlendirme sürecinde işe koşulan farklı kuramsal yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile alan yazında sıklıkla başvuru alan ders kitabı değerlendirme yaklaşımları ele alınarak öncelikle bu alana ilgi duyan araştırmacılara ve ders kitabı hakkında karar verecek olan öğretmenlere ders kitabı değerlendirme sürecinde kullanılan başlıca yöntemler hakkında bilgi sağlanması amaçlanmıştır.

Öğretmenler için çok boyutlu yararları olması nedeniyle ders kitabı değerlendirme, öğretmen yetiştiren programların da kapsamı içinde olması gereken, öğretmen adaylarının derslerinde kullanacakları kitaplar için karar verme sürecinde yetkin bilgiye sahibi olması gerektiğini düşündüğümüz bir olgudur. Bu bağlamda 2019 yılı itibarıyla yenilenen eğitim fakülteleri öğretim programlarında ders kitabı inceleme ve değerlendirmeye özgü bir dersin olmamasının yetiyecek yeni öğretmenler için bir eksiklik olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla ders kitabı değerlendirme yaklaşımları üzerine yapılan her çalışma alana katkı sağlayacağı kadar öğretmen adaylarının bu alanda bilgi edinmesine de katkı sağlayacaktır.

Ders Kitabı Değerlendirme Yaklaşımları

Sheldon (1988) a göre ders kitapları değerlendirmenin iki yararı vardır: Öncelikle öğretmenler dersleri için uygun ders kitabını belirlerler, sonrasında da bu değerlendirme sırasında kitapların eksik ya da güzel yanlarını görüp kitabın olası güçlü ve zayıf yanlarına aşina olurlar. Tomlinson (1996, s. 238) ders kitabı değerlendirmeyi bir ders ve öğretmen için neyin işe yarayıp yaramayacağına anlaşılmasına yardımcı olması ve böylece pedagojik uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlaması nedeniyle bir tür eylem araştırması özelliği taşıdığını vurgular.

Cunningsworth (1995) etkili bir kitap değerlendirmenin uygun soruyu sorabilme ve elde edilen cevabın yetkin bir şekilde yorumlanmasına bağlı olduğunu vurgular. Sheldon (1988, s. 245) ise ders kitabı değerlendirmeyi parmak hesabı ile yapılan öznel bir değerlendirme gibi görür ve özgün bir formül ya da sisteminin olmadığını öne sürer. Alan yazındaki ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarına bakıldığında ise birçok yazar ve araştırmacının kendi çalışmalarının amaçları doğrultusunda farklı yaklaşımlar izleyerek ders kitaplarını değerlendirdikleri görülür.

Ders kitabı ya da materyal değerlendirme üzerine alan yazında karşımıza çıkan ilk yaklaşımlardan birisi Candlin ve Breen'in (1979) iki aşamalı yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın ilk aşamasında ders kitabının kullanılabilirliğine, ikinci aşamasında ise materyalin yani ders kitabının derste kullanımı sırasında hangi etkinliklerin uygun olacağına karar verilmesine odaklanılır. Kullanılabilirlik değerlendirmesinde dikkate alınacak birinci ilke, öğrencilere öğretilen konular ile öğrencilerin bu ders kitabı ile kazanabilecekleri şeylerin ne kadar örtüştüğünün değerlendirilmesidir. Böylece kullanılacak ders kitabının eksik yanları belirlenir ve öğretmenin kendi inisiyatifini kullanarak gerekli uyarlamaları yapması sağlanır. Kullanılabilirlik değerlendirme aşamasında dikkate alınması gereken ikinci ilke ise öğretmenin ders kitabına ne kadar başvurması gerektiği, öğrencilerin ders kitabından ne kadar yararlanacağı ve sınıfın şartları da dikkate alınarak seçilecek ders kitabının kullanılabilir olup olmadığına karar verilmesine odaklanır. Bu ilke aynı zamanda öğretmenden ders kitabı kullanırken neler beklendiğinin de belirlenmesini sağlar. Candlin ve Breen'in (1979) ders kitabı değerlendirme yaklaşımının ikinci aşaması olan materyalin ders için uygun olup olmadığına karar verme aşaması ise aynı yazarların ikinci bir çalışmasıyla (Breen ve Candlin, 1987) son şeklini almıştır. Breen ve Candlin (1987) ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarının ikinci aşamasında dikkate alınması gereken bazı ilkeler belirlemişlerdir. Bunlardan ilki ders kitabı ile öğrencilerin ihtiyaçlarının ne düzeyde birbirleriyle eşleştiğinin belirlenmesidir. Diğer ilkeler ise ders kitabının öğrencilerin beklentilerini karşılayacak yeterlilikte olup olmadığına, kitabın program çerçevesinde öğrencilere kazandırılması gereken değer, tutum ve davranışlara uygun olup olmadığına, öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir yapısının olup olmadığına, ders kitabının içeriğinin bütünsel bir yaklaşım ile sunulup sunulmadığına, öğrencilerin ortaya çıkacak yeni ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanıp uyarlanamayacağına ve öğretmenlerin gerektiğinde öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ders kitabında uyarlama yapıp yapamayacağına karar verilmesini sorgulayan değerlendirme süreçlerini kapsar. Candlin ve Breen (1979) ve Breen ve Candlin (1987) in ders kitabı değerlendirme yaklaşımı genel bir ders materyali değerlendirme yaklaşımı özelliği taşır ve deneyimli öğretmenlerin zaman içinde edindikleri deneyimlerle izledikleri ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarının aşamalandırılmış halidir.

Ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarından bir başkası da üç ayrı süreç içeren Robinson'un (1991) yaklaşımıdır. Robinson (1991) yaklaşımında *ön değerlendirme* (pre-evaluation), *özetleyici değerlendirme* (summative) ve *biçimlendirmeci değerlendirme* (formative) olmak üzere üç süreç izlenerek ders kitabı değerlendirilir. Ön-değerlendirme, dönem başında gerek kitabı kullanacak kişiler gerekse diğer paydaşlar tarafından değerlendirilmesi

yapılan kitabın derse uygunluğunun ele alındığı genel bir değerlendirme sürecidir. Özetleyici değerlendirme, dönem sonunda genellikle öğretmen tarafından yapılan ve kitabın hedeflenen amaçları karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi sürecidir. Biçimlendirici değerlendirme ise dönem boyunca öğretmenlerin kitabın kullanımı ile ilgili yaptığı değerlendirme ve uyarlama sürecini kapsar. Robinson'un (1991) ders kitabı değerlendirmesi bir bakıma süreç ve ürün değerlendirme ilkeleri kapsamında yapılan ders materyali değerlendirmesi işlemidir. Süreç odaklı değerlendirme öğrenme süreci, öğrenmede izlenen stratejiler ve okul yönetiminin karar verme sürecindeki katkılarını da göz önüne alarak gerçekleşir. Ürün odaklı değerlendirme ise daha çok öğrencilerin ve diğer dış paydaşların kitap hakkındaki görüşleri dikkate alınarak yapılan değerlendirme sürecidir. Robinson (1991), ders kitabı değerlendirme yaklaşımı için anket, kontrol listesi, değerlendirme ölçeği, görüşme, gözlem ve diğer kayıtları geçerli bir değerlendirme süreci için kullanılabilir araçlar olarak önerir.

Bir başka ders kitabı değerlendirme yaklaşımı ise Rea-Dickens ve Germaine (1992) yaklaşımıdır. Rea-Dickens ve Germaine'in (1992) ders kitabı değerlendirme yaklaşımı da genel bir yaklaşım olup üç ilkeyi temel alır. İlk olarak ders kitabının öğretmen için ne anlam taşıdığı değerlendirilir. Değerlendirmenin ilk aşamasında öğretmenin ders kitabını yeterli bulup bulmadığı ve ders kitabına ek olarak başka öğretim araçlarına ihtiyacı olup olmadığı incelenir. Değerlendirmenin ikinci aşamasında ders kitabının dersin hedef ve amaçları ve kullanılacağı öğrenci grubu için uygunluğu incelenir. Üçüncü aşama ise ders kitabının derslerde nasıl kullanılacağı, içerdiği materyallerin öğretilmesi beklenen konular için yeterliliği ve başka kaynaklara ihtiyaç duyulup duyulmayacağı yönünden incelenmesini içerir.

Bir başka ders kitabı değerlendirme yaklaşımı ise McDonough ve Shaw'ın (1993) iki aşamalı esnek bir model sunan kapsamlı değerlendirme yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda öncelikle, dış kapak ve içindekiler tablosu gibi ders kitabının organizasyon özelliklerine ilişkin genel bir bakış sağlayan ve bir bakıma kitabın genel görünümünün değerlendirilmesini içeren kısa bir *dış değerlendirme* (external evaluation) yapılır. Bu değerlendirme araştırmacılara ya da öğretmenlere kitabın organizasyon ilkeleri hakkında bir öngörü sağlar ve böylece kitabı belirli bir öğrenci grubuna uyarlamının gerçekçi yollarının belirlenmesine yardımcı olur. Bu tür bir değerlendirme, hedef kitle, yeterlilik düzeyi, kullanım bağlamı, materyallerin sunumu ve organizasyonu ve yazarların dil ve metodoloji, görsel-işitsel materyallerin kullanımı, kelime listesi ve endeksi, kültürel yönler, kitapta yer alan testler ve alıştırmalar dersin hedeflerine ve öğrencilerin beklentilerine uyup uymadığı bağlamında ayrıntılı bir şekilde değerlendirilir. Dış değerlendirmenin bir diğer amacı, kitabın net

bir düzeni olup olmadığının, kültürel olarak hedef topluma uygun materyalleri içerip içermediği ve farklı ülke ve toplumları yeterli olarak temsil edip etmediğini de incelemektir. Ayrıca, ders kitabı bazı gruplara karşı olumsuz bir tutum yansıtabileceğinden, bu aşamada kitabın içeriği ve sağladığı materyaller de iyice kontrol edilmelidir. Dış değerlendirmede, hedef kitleye ve öğrencilerin seviyelerine uyumluluk, öğrencilerin yeterlilik seviyelerine uyumluluk, ders kitabının içeriği ile kullanılacağı programa uyumluluğu, içerdiği görsel materyallerin uygunluğu, içeriğin sunumu ve düzeninin uyumluluğu, kültürel bağlamda herhangi bir kültürün baskın olarak kullanılıp kullanılmadığı gibi birtakım ölçütlere göre değerlendirilmesi yapılır. Dış değerlendirmenin ardından söz konusu materyallerin yani ders kitabının yazarın iddia ettiği şeylerin yanı sıra belirli bir öğretim programının amaç ve hedeflerine ne kadar uyduğunu görmek için derinlemesine bir *iç inceleme* (in-depth internal investigation) aşamasına geçilir (McDonough ve Shaw 1993, s. 64). Ders kitabının derinlemesine iç değerlendirmesinde ise konuların sunumu, etkinliklerin sıralanışı, içerikte kullanılan okuma, dinleme vb. metinlerin özgünlüğü, alıştırma ve varsa soruların içerik ile uygunluğu ve eğer kitap yazarları tarafından herhangi bir öğrenme stratejisi ya da stiline yer verilmişse bunların öğrencilerin kendi kendilerine çalışmalarında yardımcı olup olmayacağı gibi özellikleri incelenir. Özetlemek gerekirse, McDonough ve Shaw'ın (1993) ders kitabı değerlendirme yaklaşımı değerlendirilen ders kitabı hakkında öğrencilerin veya öğretmenlerin ders kitabının kapağında verilen bilgilerin ve aynı zamanda giriş ve içindekiler tablosunda belirtilen bilgilerin incelenmesi ile başlar. Ardından da ders kitabının derinlemesine bir incelemesi ile son bulur. McDonough ve Shaw'ın (1993) yaklaşımının temel amacı, belirli bir ders kitabının gerçek işlevini belirlemektir, çünkü değerlendirilen ders kitabının ana ders materyali mi yoksa tamamlayıcı kaynak olarak mı kullanıldığına karar verilmesi için bu değerlendirme önemlidir.

Ders kitabı değerlendirmede araştırmacılar tarafından sıklıkla başvurulan bir diğer yaklaşım ise Cunningsworth'ün (1995) *kullanım öncesi* (pre-use), *kullanım sırası* (in-use) ve *kullanım sonrası* (post-use) değerlendirme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Ellis (1997) ve Tomlinson (2003) tarafından da benimsenmiş ve küçük eklemeler ile ders kitabı değerlendirme yaklaşımı olarak önerilmiştir. Ders kitabının “kullanım öncesi” değerlendirmesi söz konusu kitabın paydaşların beklentilerini karşılayıp karşılamayacağı yönünde bir tahminleme sürecidir. Farklı kaynaklarda *tahminleyici değerlendirme* (Predictive evaluation) olarak da adlandırılan bu aşama öğretmenlerin dersleri için en uygun ders kitabını seçmelerine yardımcı olur. Cunningsworth'e (1995) göre bu aşama biraz zordur, çünkü değerlendirilen kitap hakkında öğretmenin deneyimlediği olumlu ya da

olumsuz hiçbir durum yoktur. Kullanım sırası değerlendirme ise öğretmenler ders kitabını kullanırken kitabın zayıf ve güçlü yanlarını belirlemelerine ve kitabın daha sonra kullanılıp kullanılmaması yönünde karar verme sürecine katkı sağlar (Cunningsworth, 1995, s. 14). Kullanım sırası değerlendirme öğrencilerin amaçları, art alan bilgileri ve kitabın öğrenciler için sağladığı ilave kaynakları da dikkate alarak değerlendirme yapmayı gerektirir. Bu aşamada ders kitabı kullanırken hangi etkinliklerin iyi işlendiği, öğrencilerin ne tür zorluklarla karşılaştığı ve hangi noktalarda ilave desteğe ihtiyaç duyulduğu (McGrath, 2006, s.15) dikkate alınarak bir değerlendirme yapılır. Son aşama olan “kullanım sonrası” değerlendirme ise bazı kaynaklarda *artgörümlü değerlendirme* (retrospective) olarak adlandırılır ve dönem sonunda hatta kullanımından belli bir süre sonra kitabın niteliğinin geriye dönük olarak öğretmen tarafından değerlendirilmesi sürecidir. Bu aşamada verilen karar da kitabın daha sonraki dönemlerde tekrar kullanılıp kullanılmayacağı yönünde verilecek kararda etkili olur. Kullanım sonrası değerlendirmede sadece öğretmenler değil aynı zamanda kitabı kullanan öğrencilerin de görüşlerine başvurulmalıdır. Diğer paydaş olan öğrencilerin de kitap hakkında görüşleri alınarak daha güvenilir bir değerlendirme gerçekleştirilmiş olur.

Ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarından bir diğeri de Ellis (1997) yaklaşımıdır. Ellis (1997) genel hatlarıyla *tahminleyici* (predictive) ve *artgörümlü* (retrospective) değerlendirme olmak üzere iki aşamalı bir ders kitabı değerlendirme süreci önerir. Tahminleyici değerlendirme öğretmenlerin ders kitabını genel hatlarıyla öneminin yanı sıra derslerinde kullanıp kullanamayacağı yönünde bir öngörü sahibi olması için yapılan bir karar verme ve değerlendirme sürecidir. Bu aşamada ders kitabının ders için belirlenen amaçlarla uyumluluğu değerlendirilir. Artgörümlü değerlendirme ise daha çok ortaya çıkan ürünün yeniden gözden geçirilmesidir. Geriye dönük olarak ders kitabının ve içerdiği etkinliklerin değerlendirilerek bir karar verilmesine yardımcı olur.

Ders kitabı değerlendirme de kullanılan bir başka yaklaşım da Tomlinson yaklaşımıdır. Tomlinson (2003) değerlendirme yaklaşımı *kullanım öncesi değerlendirme* (pre-use evaluation), *kullanım sırası değerlendirme* (whilst-use evaluation) ve *kullanım sonrası değerlendirme* (post-use evaluation) olmak üzere üç aşamalı bir ders kitabı değerlendirme yaklaşımını önerir. Tomlinson'un (2003) ders kitabı değerlendirme yaklaşımının ilk basamağı olan kullanım öncesi basamak eldeki kitabın kullanıcılarına olası yararları hakkında tahmin yapmayı içerir ve bu tahmin işlemi içerikten bağımsız da yapılabilir. Bu tahminleme sürecinin bir tür izlenimci bir doğası vardır ve öğretmenin kitabın olası yararları hakkında hızlı bir şekilde fikir

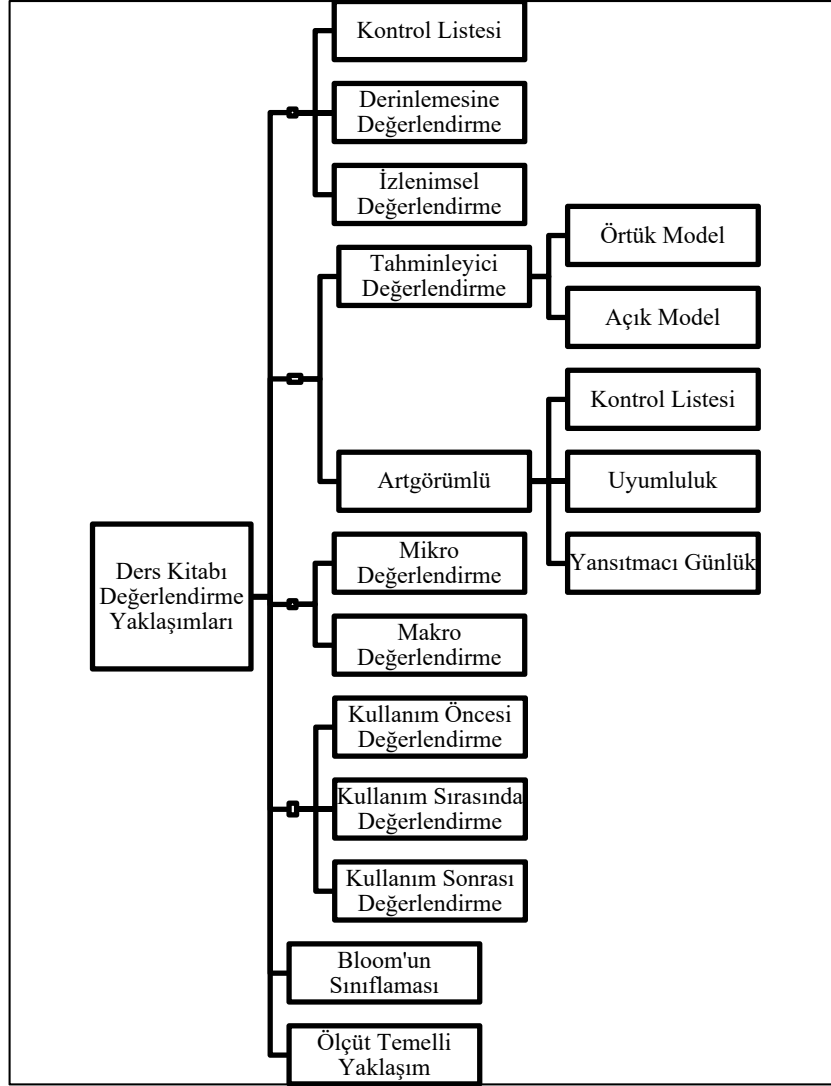
sahibi olması hedeflenir. Kullanım sırası değerlendirme ders kitabı kullanılırken gözlemlenen ve deneyimlenen eksikliklerin ya da olumlu yanların değerlendirilmesi sürecidir. Kullanım öncesi değerlendirmeye göre daha güvenilirdir; çünkü söz konusu ders kitabı hakkında tahmin yürütmekten çok gerçek kullanım deneyimlerine dayanır. Kullanım sırası değerlendirmede ders kitabında yer alan yönergelerin açık olup olmadığı, metinlerin anlaşılabilirliği, öğrenciler için kitapta verilen ödev ve görevlerin yapılabilirliği, kullanılabilirliği, konuların öğretilebilirliği, etkinliklerde değişiklik yapıp yapılmadığı, öğrencilerin ilgisini çekecek konuların işlenip işlenmediği gibi ölçütler dikkate alınarak bir değerlendirme de yapılır. Kullanım sonrası değerlendirme aşaması da güvenilir bir ders kitabı değerlendirmedir ancak bu güvenilirlik kullanıcıların yani öğrencilerin de görüşü alındığı zaman etkili olur. Bu aşama, ders kitabının öğrencilerin ön bilgileriyle ne kadar örtüştüğü, onların hangi ihtiyaçlarını karşıladığı, öğrencileri sınavlarına ne kadar hazırladığı, öğrenciler için ne tür ders dışı etkinlikler içerdiği, onları ne kadar özerk öğrenen yapmaya yardımcı olduğu, dersin yıllık planı ile ne düzeyde örtüştüğü, öğretmenlerin kitabı kullanışlı bulup bulmadığı, öğretmenlere dersin hedeflerini yerine getirmede katkı yapıp yapmadığı ve ders kitabının eğitim politikalarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı gibi birtakım özelliklerinin değerlendirilmesini içerir.

Bir başka ders kitabı değerlendirme yaklaşımı da Ellis (1997) ve McGrath'ın (2006) önerdiği *küçük ölçekli* (micro) ve *büyük ölçekli* (makro) değerlendirme yaklaşımıdır. Küçük ölçekli değerlendirmede öğretmen, belirli bir öğretim boyutunu seçer ve o boyutun öğretilmesine ilişkin ders kitabının ayrıntılı bir değerlendirmesini yapar. Büyük ölçekli değerlendirme ise tüm ders kitabının birçok açıdan hem öğretme hem de öğrenme sürecinde yeterince verimli olup olmadığını anlamak için yapılan kapsayıcı bir değerlendirmeyi ifade eder. Her ne kadar makro değerlendirme için gerekli bilgileri toplamak zahmetli bir süreç gibi görünse de yapılacak bir dizi mikro değerlendirme, başarılı bir makro değerlendirme için bir alt yapı oluşturur. McGrath (2006) sistematik bir yaklaşımla yapılan micro ve makro ders kitabı değerlendirme yaklaşımının diğer yaklaşımlara göre daha etkin olduğunu savunur.

Alan yazında ders kitabı değerlendirme sürecinde sıklıkla başvurulan bir diğer yaklaşım ise *tahminleyici* (predictive) değerlendirme ve *artgörümlü* (retrospective) değerlendirme yaklaşımlarıdır. Tahminleyici değerlendirme, ders kitabı için karar verilmeden önce öğrencilere kazandırılması düşünülen hedefler için hangi ders kitabının en uygun olduğuna karar vermek ve ders kitabının geleceğini ve potansiyelini incelemek için kullanılır. Tahminleyici değerlendirmenin iki model üzerinden yapılabileceği vurgulanmaktadır: *örtük* (implicit) ve *açık* (explicit) model. Birincisi izlenimlere dayanır ve izlenimsel

model olarak adlandırılır. Örtük ders kitabı değerlendirme yaklaşımı birçok öğretmenin aynı kitabı kullanması ve birlikte karar vermesini gerektirdiği durumlarda yapılan değerlendirmenin ölçütleri sınırlı olması nedeniyle dezavantajlı olarak görülür. Öte yandan açık model genellikle bir kontrol listesi aracılığıyla gerçekleştirildiğinden ders kitabının birçok öğretmen tarafından kullanılacağı durumlar için daha uygundur (Cunningsworth, 1995; Byrd, 2001). Artgörümlü değerlendirme, tahminleyici değerlendirmenin geçerliliğini belirleyicidir ve ders kitabının gelecekteki kullanımlar için bir karar verme yoludur (Ellis, 1997). Tahminleyici değerlendirme, bir ders kitabının özellikle ülke çapında kullanılıp kullanılmayacağına karar verme sürecinde daha etkili bir yaklaşım olarak önerilir. Çünkü, bu değerlendirme, belirli bir ders kitabına ilişkin geri bildirim merkezi otoriteye bildirilmesine ve ders kitaplarının buna göre yeniden gözden geçirilmesine imkan sağlar (Mukundan, 2010). Diğer ders kitabı değerlendirme yaklaşımları gibi tahminleyici ve artgörümlü ders kitabı değerlendirme yaklaşımları bir öğretim programı çerçevesinde hedeflenen kazanımların öğrencilere kazandırılması için kullanılacak bir ders kitabının değerlendirmesi amacıyla kullanıldığından öğrenme ve öğretme sürecine katkı yapacak bir yaklaşım olarak düşünülmelidir.

Ders kitabı değerlendirme yaklaşımları üzerine alan yazındaki kapsamlı çalışmalardan biri de Gholami, Noordin ve Rafik-Galea'nin (2017) yaptığı derleme çalışmasıdır. Onların çalışmalarında Şekil 1'de de görüldüğü gibi ders kitabı değerlendirme yaklaşımları altı temel çerçevede sınıflandırılmıştır. Ders kitabı değerlendirmesi yapacak araştırmacı ve öğretmenler bu listede sıralanan yaklaşımlardan yararlanarak değerlendirme işlemlerini yapabilirler.

Şekil 1: Yaygın olarak kullanılan ders kitabı değerlendirme yaklaşımları (Gholami, Noordin ve Rafik-Galea, 2017'den Türkçeleştirilerek aktarılmıştır)

Alan yazındaki ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarına bakıldığında birçok yazar ve araştırmacının kendi çalışmalarının amaçları doğrultusunda farklı yaklaşımlar izleyerek ders kitaplarını değerlendirdikleri görülür. Bu yaklaşımlar arasında da *izlenimci* (impressionistic) yaklaşım, *kontrol listesi* (checklist) yaklaşımı ve *derinlemesine* (in-depth) inceleme gibi ders kitabı

değerlendirme yaklaşımlarının diğer yaklaşımlara göre göreceli olarak daha fazla benimsendiği görülmektedir.

İzlenimci yaklaşım bir ders kitabının genel hatlarıyla verdiği ilk izlenimler bağlamında değerlendirilmesi süreci olarak düşünülebilir. Bu yaklaşım ile öğretmenler değerlendirecekleri ders kitabı hakkında yayınevleri tarafından hazırlanan tanıtıcı bilgilendirmeyi okur, içindekiler bölümünü inceler ve kitaba genel hatlarıyla bir göz gezdirerek organizasyonu, konu başlıkları, içerik ve baskı düzeni ve görsel kullanımı açısından ele alır. İzlenimci yaklaşım ders kitabının genel düzeni hakkında özet bir bilgi veren bir tür dış değerlendirme sürecidir (McDonough ve Shaw, 2003).

Adından da anlaşılacağı gibi izlenimci yaklaşım bir ders kitabının yansıttığı genel izlenimin incelenmesidir. Bu nedenle de güvenilir bir karar verme için yeterli olmaz ve bir başka ders kitabı değerlendirme yaklaşımı olan *kontrol listesi* (checklist) ile birlikte kullanılması önerilir. *Kontrol listesi* (checklist) yaklaşımı bazı uzmanlar tarafından parmak sayma etkinliği gibi görülse de hazırlanan kontrol listesi belirli ölçütler içerdiği için sistematik bir ders kitabı değerlendirme yaklaşımı olarak da kabul edilir. Kontrol listesi yaklaşımı, listelenmiş ölçütleri olması, bu ölçütlerin bir düzen içinde olması, değerlendirme yapanların izleyeceği adımların belli olması ve çok zaman kaybetmeden yapılabilir olması nedeniyle daha sistematik ve tercih edilebilir bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımla bir kitabın değerlendirmesinden elde edilen veriler değerlendirilen diğer kitaplarla karşılaştırma amacıyla da kullanılabilir. Demir ve Ertaş'a (2014) göre kontrol listesi uygulayıcılar için bir kitabın etkili olup olmadığına karar vermede kullanılacak uygun ve pratik bir yaklaşımdır. Mukundan, Hajimohammadi ve Nimehchisalem'a (2011) göre ise daha genellenebilir değerlendirmeler elde edileceği için kontrol listesi yaklaşımı çok yönlü ve etkili bir yaklaşımdır. Brown (1995), Cunningsworth (1995), Sheldon (1988) ve Williams (1983) ise ders kitabı değerlendirme sürecinde kontrol listesi kullanılacağı zaman belirlenen ölçütlerin kitabın fiziki özellikleri, düzeni, ulaşılabilirliği, içerdiği öğretim yöntemleri, amaçlar, ve öğretim yaklaşımların yanı sıra öğretmenin önerilen öğretim yaklaşımına ve programa uygunluğunu ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verip vermediğini sorgulayacak özellikte hazırlanması gerektiğini vurgularlar. Benzer şekilde Byrd (2001) ve Sheldon (1988) kontrol listesinde yer alan ölçütlerin öğrenme ve öğretme ortamları, öğrencilerin ihtiyaçları ve öğretim hedefleri doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini vurgularlar. *Derinlemesine* (in-depth) inceleme yaklaşımı ise adından da anlaşılacağı gibi daha derinlemesine bir ders kitabı değerlendirme sürecidir. Bu yaklaşımda her bir ünitenin ya da etkinliğin ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılır. Genellikle değerlendirilecek ders kitabının tipik bir ünitesi içerdiği etkinliklerin

hedeflerle ne kadar örtüştüğü, öğrencilerin ilgisini çekebilecek özellikte olup olmadığı, kitap yazarlarının iddia ettiği gibi öğretim hedeflerini karşılayıp karşılamadığı açısından incelenir (McDonough ve Shaw, 1993, s. 64). Bu değerlendirme yaklaşımının eksik sayılabilecek tek yanı, bir kesit, yani ders kitabının bir ünitesi, dikkate alınarak yapılan değerlendirmeyle kitabın geneli hakkında bir hükme varılmasıdır. Ancak unutmamak gerekir ki bu kesit, tüm kitabı yansıtacak özellikte olmayabilir. Bu nedenle seçilen kesitin kitabın tümüne genellenebilir özellikte olmasına dikkat edilmelidir.

Sonuç

Bu çalışma ile ders kitaplarının, özellikle eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılan kitapların, öğretim amaçlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadıklarını, öğrenci, öğretmen ve eğitim sisteminin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadıklarını değerlendirmek üzere alan yazında yer alan birtakım ders kitabı değerlendirme yaklaşımlarının okuyucuyla buluşturulması amaçlanmıştır. Bu yaklaşımlar izlenerek yapılacak ders kitabı değerlendirmeleri ile kullanılan kitapların zayıf ya da güçlü oldukları alanlar tespit edilebilir ve bu tür eksikliklerin üstesinden gelmek için planlar geliştirilebilir. Birçok öğretmenin kullanacağı ders kitabını belirlerken herhangi bir değerlendirme yaklaşımı ile ders kitaplarını değerlendirme yapmadığı ve bu alanda yeterli bilgi sahibi olmadığı ihtimalinin olması ders kitabı değerlendirme yaklaşımları hakkında onları ve alandaki araştırmacıları bilgilendirme ihtiyacını doğurmuştur. Bu çalışma ile bu ihtiyaca kısmi de olsa bir katkı yapmak hedeflenmiştir.

Bu derleme çalışması öncelikle öğretmenlere, sonrasında da eğitim alanındaki araştırmacılara öğrenme öğretme sürecinde kullanılan ders kitaplarını değerlendirme için en uygun değerlendirme yaklaşımını seçmelerine yardımcı olması umut edilerek hazırlanmıştır. Ayrıca, ders kitabı hazırlayıcıları ve program tasarımcıları da bu çalışmada aktarılan ders kitabı değerlendirmede kullanılan en yaygın yaklaşımlar hakkında fikir sahibi olmalarının onlara yardımcı olacağı varsayılabılır. Bu çalışma ile hedeflenen bir başka okuyucu grubu da öğretmen adaylarıdır. Öğretmen adaylarının ileride kullanacakları ders kitaplarını nasıl değerlendirecekleri ve bu süreçte ne tür yaklaşımları izleyebilecekleri hakkında bir fikir sahibi olmalarına katkı sağlayabilmek bu çalışmanın yapılmasındaki temel amaçlardan birisidir.

Kaynaklar

- Awasthi, J. R. (2006). Textbook and its evaluation. *Journal of NELTA*, 11(1-2), s.1–10.
- Baleghizadeh, S. & Rahimi, A. H. (2011). Evaluation of an esp textbook for the students of sociology. *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 2, No. 5, pp. 1009-1014.
- Breen, M. P. & Candlin, C. N. (1987). Which materials? A consumer's and designer's guide. In L.E. Sheldon (Ed.) *ELT Textbooks and materials: Problems in Evaluation and Development ELT Document 126* (pp. 13-28) London: Modern English Publications.
- Brown, J. D. (1995). *The elements of language curriculum*. New York: Heinle & Heinle Publishers.
- Byrd, P. (2001). Textbooks: Evaluation for selection and analysis for implementation. In M. Celce-Murcia. *Teaching English as a second or foreign language*. (3rd Ed.) (pp. 415-427). US: Heinle & Heinle, Thomson Learning Inc.
- Candlin, C. N. & Breen, M. (1979). Evaluating and designing language teaching material. *Practical Papers in English Language Education*. Vol. 2. Lancaster: Institute for English Language Education, University of Lancaster.
- Ceylan, E. & Yiğit, B. (2005). Konu alanı ders kitabı incelemesi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your coursebook*. Oxford, England: Heinemann
- Demir, Y. & Ertaş, A. (2014). A Suggested eclectic checklist for elt coursebook evaluation. *The Reading Matrix* 14(2), s.243-252.
- Ellis, R. (1997). The empirical evaluation of language teaching materials. *ELT journal*, 51(1), s. 36-42.
- Erbaş, A. K., Alacacı, C. & Bulut, M. (2012). Türk, singapur ve amerikan matematik ders kitaplarının bir karşılaştırması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2311-2330.
- Gabrielatos, C. (2004). Session plan: The coursebook as a flexible tool. *IATEFL Teacher Trainers and Educators SIG Newsletter*, 1, 26–31.
- Garinger, D. 2002. *Textbook selection for the efl classroom*. Washington DC:
- Gholami, R., Noordin, N., & Rafik-Galea, S. (2017). A thorough scrutiny of ELT textbook evaluations: A review inquiry. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 5(3), 82-91. doi:10.7575/aiac.ijels.v.5n.3p.82
- Grant, N. (1987). *Making the most of your textbook*. London: Longman.
- Graves, K. (2000). *Designing Language courses*. Canada: Newbury House.
- Hall, J. K. (2001). *Methods for teaching FLS: Creating a community of learners in the classroom*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Harwood, N. (2014). Content, consumption, and production: three levels of textbook research. N. Harwood, (Ed.), in *English Language Teaching Textbooks Content, Consumption, Production*, (1-41). New York: Palgrave Macmillan.

- Hutchinson, T. (1987). What's Underneath?: An Interactive View of Materials Evaluation. In L. E. Sheldon, (Ed.), *ELT Textbooks and Materials: Problem in evaluation and development. ELT Documents 126*, 37-44. London: Modern English Publications.
- Hutchinson, T., & Torres, E. (1994). The textbook as agent of change. *ELT journal*, 48(4), s. 315-328.
- Kalmus, V. (2004). What do pupils and textbooks do with each other?: methodological problems of research on socialization through educational media, *Journal of Curriculum Studies*, 36(3), 469-485.
- Khodadady, E., & Shayesteh, S. (2016). Cultural and linguistic imperialism and the EIL movement: Evidence from a textbook analysis. *Issues in Educational Research*, 26(4), s. 604-622
- Kılıç, A & Seven. S. (2006), *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Laspina, J A (2009). *The visual turn and transformation of the textbook*. New York: Routledge.
- McDonough, J. & Shaw, C. (2003). *Materials and methods in ELT: A Teacher's guide* (2nd ed). Oxford: Blackwell.
- McDonough, J., Shaw, C., & Masuhara, H. (2013). *Materials and methods in ELT: A teachers guide*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- McGrath, I. (2002). *Materials evaluation and design for language teaching*. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- MEB (2016). Millî eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği, 25 Mart 2020. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/12113913_yonetmelikderskitaplari.pdf
- Mukundan, J., Hajimohammadi, R., & Nimehchisalem, V. (2011). Developing an english language textbook evaluation checklist. *Contemporary Issues In Education Research*, 4(6), 21-28.
- Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. New York: Routledge .
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*, Ankara: Emel Matbaacılık.
- Rea-Dickens, P. and Germaine, K. (1992). *Evaluation*. Oxford: Oxford University Press.
- Richards, J. C. (1993). Beyond the text book: The role of commercial materials in language teaching. *RELC journal*, 24(1), 1-14.
- Robinson, P. C. (1991). *ESP today: A practitioner's guide*. New York: Prentice Hall.
- Sheldon, L. (1988). Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT Journal*, 42(4), s.237-46.
- Tertemiz, N., Ercan, İ. & Kayabaşı, Y. (2011). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. L. Küçükahmet, (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu içinde* (34-66). Ankara: Nobel Yayınevi.

Mustafa CANER - Berker KURT

Ders Kitabı Değerlendirme Yaklaşımları
Textbook Evaluation Approaches

- Tomlinson, B. (2003). Materials evaluation, in B. Tomlinson, *Developing Materials for Language Teaching* (15-36), London: Continuum.
- Tomlinson, B. et al. (2001). ELT Courses for Adults. *ELT Journal*, 55(1) 80-101.
- Ülper, H & Yalınkılıç, K. (2010). Son iki türkçe programına göre hazırlanan türkçe ders kitaplarındaki metin sonu sorularının nicel ve nitel görünümü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3(12), 449-461.
- Vartanian, P. (1962). Criteria and techniques for textbook evaluation. *The Social Studies*, 53(4), 123-127.
- Williams, D. 1983. Developing criteria for textbook evaluation. *ELT Journal*, 37 (3), 251-255.
- Yaylı, D.(2014). Türkçe öğretim programı ve ders kitapları. H. Ülper, (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümleri içinde* (21-36). Ankara Pegem Akademi.